

TRACTATENBLAD

VAN HET

KONINKRIJK DER NEDERLANDEN

JAARGANG 1974 Nr. 105

A. TITEL

Overeenkomst tussen de Regering van de Verenigde Staten van Amerika en bepaalde Regeringen, Leden van de Europese Organisatie voor Ruimteonderzoek, inzake een programma tot samenwerking betreffende de ontwikkeling, de aankoop en het gebruik van een ruimtelaboratorium, in samenhang met het ruimteveerbootsysteem; Neully-sur-Seine, 14 augustus 1973

B. TEKST ¹⁾**Accord entre le Gouvernement des Etats-Unis d'Amérique et certains
Gouvernements membres de l'Organisation Européenne de
Recherches Spatiales concernant un programme coopératif pour le
développement, l'acquisition et l'utilisation d'un laboratoire spatial en
liaison avec le système de navette spatiale****Préambule**

Le Gouvernement des Etats-Unis d'Amérique
et

les Gouvernements de la République Fédérale d'Allemagne, du Royaume de Belgique, du Royaume du Danemark, de l'Espagne, de la République française, de la République italienne, du Royaume des Pays-Bas, du Royaume-Uni de Grande-Bretagne et d'Irlande du Nord, de la Confédération Suisse, parties à l'Arrangement entre certains Etats membres de l'Organisation Européenne de Recherches Spatiales et l'Organisation Européenne de Recherches Spatiales concernant l'exécution du programme Spacelab, ouvert à la signature le premier mars 1973 (lesdits Gouvernements européens et tous autres Gouvernements qui adhèrent au présent Accord étant ci-après dénommés les „Partenaires européens”),

Conscients du défi que représente l'exploration spatiale et des possibilités qu'elle renferme, et convaincus que la coopération internationale pour la mise au point et l'utilisation de nouveaux mécanismes en vue de l'exploration spatiale renforcera encore les liens d'amitié entre les pays intéressés et, de façon générale, contribuera au maintien de la paix mondiale;

Rappelant avec satisfaction l'ampleur considérable de la coopération que les pays intéressés ont déjà pratiquée et pratiquent actuellement dans le domaine spatial;

Désireux de prolonger et d'élargir la coopération que ces pays mènent déjà dans le domaine spatial;

Convaincus également qu'une telle coopération procurera des avantages scientifiques, technologiques et économiques dont ils bénéficieront tous en même temps que l'humanité tout entière;

Rappelant l'offre faite par le Gouvernement des Etats-Unis d'Amérique à l'Europe de coopérer au programme spatial post-Apollo des Etats-Unis;

1) De Duitse tekst is niet afgedrukt.

Agreement between the Government of the United States of America and certain Governments, Members of the European Space Research Organisation, for a cooperative programme concerning the development, procurement and use of a Space Laboratory in conjunction with the Space Shuttle System

Preamble

The Government of the United States of America

and

the Governments of the Federal Republic of Germany, the Kingdom of Belgium, the Kingdom of Denmark, Spain, the French Republic, the Italian Republic, the Kingdom of the Netherlands, the United Kingdom of Great Britain and Northern Ireland, the Swiss Confederation, parties to the Arrangement between certain Member States of the European Space Research Organisation and the European Space Research Organisation concerning the execution of the Spacelab programme, opened for signature on 1 March 1973 (the above European Governments and such other Governments as adhere to this Agreement being referred to hereinafter as the "European Partners"),

Conscious of the challenge and potential of space exploration and convinced that international cooperation in the development and use of new mechanisms for space exploration will further strengthen the bonds of friendship between the countries involved and will in general contribute to world peace;

Recalling with satisfaction the considerable amount of cooperation in the space field already conducted and now in progress between the countries involved;

Desiring to extend and expand cooperation already conducted in the space field between the countries involved;

Convinced also that such cooperation will result in scientific, technological and economic advantages to their mutual benefit as well as the benefit of all mankind;

Recalling the invitation extended by the Government of the United States of America to Europe to cooperate in the United States post-Apollo programme;

Considérant que le Gouvernement des Etats-Unis d'Amérique a formulé une politique en vue de mettre à la disposition d'autres pays une aide pour le lancement de missions spatiales scientifiques et d'applications à des fins pacifiques;

Prenant acte de la décision de la Conférence Spatiale Européenne de participer au programme post-Apollo, décision exprimée dans la Résolution adoptée à Bruxelles le 20 décembre 1972;

Considérant que les Partenaires européens ont chargé l'Organisation Européenne de Recherches Spatiales (ci-après dénommée le „CERS/ESRO”) d'entreprendre, sous forme de projet spécial, le développement d'un laboratoire spatial (ci-après dénommé le „SL”);

Considérant que le Gouvernement des Etats-Unis d'Amérique a confié à l'„Administration Nationale de l'Aéronautique et de l'Espace” (ci-après dénommée la „NASA”) le développement du programme de navette spatiale;

Considérant que le concept du SL est essentiel à l'exploitation complète de la capacité de la navette spatiale;

Ayant pris acte du Mémoire d'Accord entre la NASA et le CERS/ESRO, établi aux fins de l'exécution d'un programme coopératif concernant le développement, l'acquisition et l'utilisation d'un SL en liaison avec le système de navette spatiale;

Sont convenus de ce qui suit:

Article premier

Objets et buts

Le Gouvernement des Etats-Unis d'Amérique et les Partenaires européens entreprendront un programme coopératif concernant un système intégré de transport spatial et de véhicules orbitaux afin d'assurer: (1) la conception, le développement, la fabrication et la livraison de la première unité de vol du SL, élément destiné à faire partie intégrante de la navette spatiale; (2) l'utilisation des systèmes de navette spatiale et de SL à des fins pacifiques; (3) la fabrication et l'acquisition de SLs supplémentaires; (4) les échanges et concours voulus pour le développement et l'utilisation des systèmes de navette spatiale et de SL; et (5) la prise en considération, au moment opportun, des possibilités de prolongement et d'élargissement de cette coopération dans la mesure justifiée par leur intérêt commun.

Considering that the Government of the United States of America has established policies to make available to other nations launch assistance for scientific and applications space missions for peaceful purposes;

Noting the decision of the European Space Conference to participate in the post-Apollo programme as expressed in the Resolution adopted in Brussels on December 20, 1972;

Considering that the European Partners have entrusted to the European Space Research Organisation (hereinafter referred to as "ESRO") to undertake, as a special project, the development of a Space Laboratory (hereinafter referred to as "SL");

Considering that the Government of the United States of America has entrusted to the National Aeronautics and Space Administration (hereinafter referred to as "NASA") the development of the Space Shuttle;

Considering that the SL concept is essential for the full exploitation of the Space Shuttle potential;

Having noted the Memorandum of Understanding between NASA and ESRO drawn up for the purpose of implementing a cooperative programme concerning the development, procurement and use of an SL in conjunction with the Space Shuttle system;

Have agreed as follows:

Article 1

Purposes and objectives

The Government of the United States of America and the European Partners shall engage in a cooperative programme concerning an integrated space transportation and orbital system to provide: (1) for the design, development, manufacture and delivery of the first flight unit of the SL as an element to be integrated with the Space Shuttle; (2) for the use of the Space Shuttle and SL systems for peaceful purposes; (3) for the production and procurement of additional SLs; (4) for appropriate exchanges and interaction in the development and use of the Space Shuttle and SL systems; and (5) for consideration of the timely expansion and extension of this cooperation as their mutual interest warrants.

Article 2

*Description générale du programme de navette spatiale
et du programme SL*

A. Le programme de navette spatiale vise essentiellement à la définition, à la conception et au développement d'une navette spatiale qui: servira à mettre sur orbite terrestre des charges utiles complètes; restera à poste pour des missions dont la durée sera de l'ordre de sept jours ou plus; assurera la surveillance et le contrôle de sécurité des éléments de la charge utile pendant toute la mission; assurera à son équipage la disposition de sièges et une habitabilité complète, ainsi qu'une circulation aisée entre la navette et le SL.

B. Le programme SL vise à la définition, à la conception, au développement et à l'acquisition de modules de laboratoire habitables et de plates-formes non pressurisées (porte-instruments) fixées à la navette, faisant partie intégrante de celle-ci et permettant l'exécution de travaux de recherche et d'application lors des missions de sortie de la navette.

Article 3

Agences de coopération et mise en oeuvre du programme

A. La NASA est désignée comme l'agence de coopération mandatée par le Gouvernement des Etats-Unis d'Amérique pour mettre en oeuvre sa partie du programme coopératif. Le CERS/ESRO, ou l'organisation qui lui succédera, est désigné comme l'agence de coopération mandatée par les Partenaires européens pour mettre en oeuvre leur partie dudit programme.

B. Les dispositions détaillées concernant la mise en oeuvre du programme coopératif sont énoncées dans le Mémoire d'Accord entre la NASA et le CERS/ESRO, en date du 14 août 1973, et confirmé par le présent Accord. Après la création de l'organisation qui succédera au CERS/ESRO, ledit Mémoire sera considéré comme ayant été conclu entre la NASA et cette organisation.

Article 4

Obligations des Partenaires européens

Les Partenaires européens exécuteront leur partie du programme coopératif en s'acquittant notamment des obligations suivantes:

- (1) concevoir, développer, fabriquer et livrer un SL et l'équipement connexe conformément à des spécifications et à un calendrier fixés d'un commun accord;
- (2) créer en Europe les moyens et l'infrastructure nécessaires pour assurer la possibilité d'acquisition par le Gouvernement des

Article 2

General description of the Space Shuttle and SL programmes

A. The Space Shuttle programme refers essentially: to the definition, design and development of a Space Shuttle which will: serve in missions to deliver payloads to earth orbit; maintain station on orbit for mission durations in the order of seven days or more; provide safety monitoring and control over payload elements throughout missions; and provide seating and complete habitability for crews, including free movement between the Shuttle and SL.

B. The SL programme provides for the definition, design, development and procurement of mannable laboratory modules and unpressurised instrument platforms (pallets) attached to and integral with the Shuttle and suitable for conducting research and applications activities on Shuttle sortie missions.

Article 3

Cooperating agencies and implementation

A. NASA is designated as the cooperating agency of the Government of the United States of America to implement its side of the cooperative programme. ESRO, or its successor organisation, is designated as the cooperating agency of the European Partners to implement their side of the cooperative programme.

B. Detailed provisions for the implementation of this cooperative programme are set forth in the Memorandum of Understanding between NASA and ESRO, dated 14 August 1973, confirmed herewith. Upon formation of a successor organisation to ESRO, the Memorandum of Understanding will be considered as being between NASA and that organisation.

Article 4

Obligations of the European Partners

As their part of the cooperative programme the European Partners shall have among their obligations the following:

- (1) to design, develop, manufacture and deliver an SL and associated equipment according to mutually agreed specifications and time schedule;
- (2) to establish the necessary means and infrastructure in Europe in order to ensure the possibility of the procurement at reason-

Etats-Unis d'Amérique, à des prix raisonnables, de tous SLs, éléments et pièces de rechange supplémentaires qui seront nécessaires audit Gouvernement;

- (3) assurer la disponibilité d'une capacité de soutien technologique qui permette au SL de satisfaire aux desiderata du Gouvernement des Etats-Unis d'Amérique concernant l'exécution des missions; et
- (4) prendre les arrangements de circonstance nécessaires pour permettre la production de SLs, d'éléments et de pièces de rechange aux Etats-Unis dans l'éventualité où les Partenaires européens ne parviendraient pas à terminer le premier SL ou à produire les SLs ultérieurs destinés à être acquis par le Gouvernement des Etats-Unis d'Amérique conformément à des spécifications et des calendriers convenus à des prix raisonnables.

Article 5

Obligations du Gouvernement des Etats-Unis d'Amérique

Le Gouvernement des Etats-Unis d'Amérique exécutera sa partie du programme coopératif en s'acquittant notamment des obligations suivantes: (1) fournir les informations et avis pertinents; (2) sous réserve de sa disponibilité et des lois et réglementations américaines applicables en la matière, fournir l'assistance voulue et prendre des mesures en vue d'assurer l'exportation des technologies, y compris le savoir-faire et les matériels, qui, d'un commun accord, seront reconnues nécessaires à la réalisation et à la fabrication du SL; (3) acquérir des seuls Partenaires européens tous SLs, éléments et pièces de rechange supplémentaires qui auront substantiellement la même conception et les mêmes capacités que le premier SL, qui seront nécessaires au Gouvernement des Etats-Unis d'Amérique, notamment pour les besoins résultant de ses programmes internationaux, et qui seront disponibles conformément à des calendriers convenus et à des prix raisonnables; (4) s'abstenir de procéder au développement séparé et indépendant de tout SL ayant substantiellement la même conception et les mêmes capacités que le premier SL, à moins que les Partenaires européens ne parviennent pas à produire lesdits SLs, éléments et pièces de rechange conformément à des spécifications et calendriers convenus et à des prix raisonnables; (5) utiliser le premier SL développé en Europe en tant que partie intégrante du système de navette spatiale pour l'exploration et l'utilisation pacifique de l'espace extra-atmosphérique; et (6) tenir les Partenaires européens informés de ses plans concernant l'utilisation future du système de navette spatiale et, en particulier, des concepts futurs qui pourraient conduire à des modifications du concept actuel du SL, en vue de prolonger et d'élargir au-delà du cadre du présent Accord la coopération établie par celui-ci.

able prices by the Government of the United States of America of additional such SLs, components and spares as the Government of the United States of America may need;

- (3) to ensure the availability of a sustaining engineering capability for the SL to meet the mission operating requirements of the Government of the United States of America; and
- (4) to provide for the necessary contingency arrangements to enable the production in the United States of SLs, components and spares in the event that the European Partners fail to complete the first SL or to produce subsequent SLs for procurement by the Government of the United States of America in accordance with agreed specifications and schedules at reasonable prices.

Article 5

Obligations of the Government of the United States of America

As its part of the cooperative programme the Government of the United States of America shall have among its obligations the following: (1) to provide relevant information and advice; (2) to provide, subject to its availability and applicable United States laws and regulations, such assistance and for export of such technology, including know-how and hardware, as may be mutually agreed is required for the development and manufacture of the SL; (3) to procure only from the European Partners such additional SLs, components and spares as substantially duplicate the design and capabilities of the first SL, as are needed by the Government of the United States of America, including needs arising from its international programmes, and as are available in accordance with agreed schedules and at reasonable prices; (4) to refrain from separate and independent development of any SL substantially duplicating the design and capabilities of the first SL unless the European Partners fail to produce such SLs, components and spares in accordance with agreed specifications and schedules and at reasonable prices; (5) to use the first SL developed in Europe as an element integrated with the Space Shuttle system for the peaceful exploration and use of outer space; and (6) to keep the European Partners informed of its plans for future use of the Space Shuttle system, and, in particular, of future concepts which may lead to modifications of the present SL concept, with a view to expanding and extending this cooperation beyond the present Agreement.

Article 6

Accès à la technologie et à l'information

A. Les Partenaires européens auront accès à la technologie, y compris le savoir-faire, dont dispose le Gouvernement des Etats-Unis d'Amérique et qui leur est nécessaire pour mener à bien les tâches qui leur incombent au titre du programme coopératif; aux mêmes fins, le Gouvernement des Etats-Unis d'Amérique aura accès à la technologie, y compris le savoir-faire, dont disposent les Partenaires européens.

B. La technologie, y compris le savoir-faire, que les Parties auront besoin d'obtenir l'une de l'autre pour mener à bien les tâches qui leur incombent au titre du programme coopératif sera définie en commun. Toutefois, le Gouvernement des Etats-Unis d'Amérique et les Partenaires européens se réservent chacun le droit, dans des cas exceptionnels, de faire en sorte que leur technologie respective ainsi définie soit mise à disposition sous forme de matériels au lieu de savoir-faire.

C. La technologie, y compris le savoir-faire, qui aura ainsi été identifiée et transférée au titre du programme coopératif et qui relève des règles de droit commun en matière de licences et de protection de la propriété industrielle, ne pourra pas être mise à la disposition des bénéficiaires autres que les Partenaires européens, leurs ressortissants et le CERS/ESRO agissant pour leur compte dans le cadre du programme coopératif sans l'approbation expresse préalable du Gouvernement des Etats-Unis d'Amérique. Si les Partenaires européens, leurs ressortissants ou le CERS/ESRO souhaitent utiliser cette technologie, y compris le savoir-faire, à des fins autres que les tâches de développement et de production prévues dans le programme coopératif et autrement qu'en liaison avec l'emploi qu'ils feront de la navette spatiale et du SL, ces utilisations pourront être réglées cas par cas conformément aux pratiques commerciales normales ainsi qu'aux lois et réglementations américaines applicables.

D. Le Gouvernement des Etats-Unis d'Amérique examinera cas par cas les demandes d'accès à la technologie américaine, y compris le savoir-faire, allant au-delà de ce qui est directement nécessaire pour l'exécution du programme SL.

E. Toute technologie, y compris le savoir-faire, transférée par les Partenaires européens au Gouvernement des Etats-Unis d'Amérique ou à ses ressortissants au titre du programme coopératif sera soumise aux mêmes conditions en ce qui concerne sa mise à disposition et son utilisation.

F. L'accès susvisé à la technologie, y compris le savoir-faire, s'effectuera de manière à ne pas porter atteinte aux droits de propriété

Article 6

Access to technology and information

A. The European Partners will have access to that technology, including know-how, which is available to the Government of the United States of America and is needed in order to accomplish successfully their tasks under this cooperative programme; for the same purposes the Government of the United States of America will have access to technology, including know-how, available to the European Partners.

B. The technology, including know-how, which the Government of the United States of America and the European Partners will require from the other for the successful accomplishment of tasks under this cooperative programme will be jointly defined. However, the Government of the United States of America and the European Partners each reserve the right in exceptional cases to arrange for their respective technology so defined to be made available in the form of hardware, rather than know-how.

C. The technology, including know-how, so identified and transferred under this cooperative programme and normally subject to licensing and proprietary control will not be made available beyond the European Partners, their nationals and ESRO acting in their behalf in the SL programme without the express prior approval of the Government of the United States of America. If the European Partners, their nationals or ESRO wish to use this technology, including know-how, for purposes other than the development and production tasks under the cooperative programme and other than in connection with their use of the Space Shuttle and SL, such uses may be arranged on a case-by-case basis in accordance with normal commercial practice and the applicable United States laws and regulations.

D. The Government of the United States of America will give consideration on a case-by-case basis to requests for access to United States technology, including know-how, beyond that which is directly necessary for the execution of the SL programme.

E. Any technology, including know-how, transferred under this cooperative programme to the Government of the United States of America or its nationals by the European Partners will be subject to similar conditions as to availability and use.

F. The access to technology, including know-how, referred to above will be effected in such a way as not to infringe any existing

existants de toute personne ou de tout organisme aux Etats-Unis ou en Europe.

G. Le Gouvernement des Etats-Unis d'Amérique mettra à la disposition des Partenaires européens des informations générales concernant la conception, le développement et l'utilisation du système de navette spatiale et de véhicules orbitaux, en particulier celles qui sont nécessaires pour la compréhension de ce système.

H. Dans les cas où les informations demandées peuvent être librement communiquées par les agences du Gouvernement des Etats-Unis d'Amérique, leur mise à disposition se fera à titre gratuit; dans les autres cas, le Gouvernement des Etats-Unis d'Amérique s'efforcera au maximum d'en faciliter la communication à des conditions favorables.

I. Le Gouvernement des Etats-Unis d'Amérique et les Partenaires européens, tout en étant convaincus que le SL peut être réalisé dans le cadre des capacités européennes existantes, reconnaissent que certains éléments et certains services seront probablement acquis aux Etats-Unis sur une base commerciale. En conséquence, le Gouvernement des Etats-Unis d'Amérique aura pour principe, en ce qui concerne l'acquisition des éléments et des services liés à la réalisation de la navette qu'il pourra se procurer dans le commerce, de tenir pleinement compte des avantages offerts par l'Europe sur le plan du coût, de la qualité ou de la disponibilité.

J. Les dispositions du présent Article s'entendent sous réserve des lois et réglementations applicables.

Article 7

Utilisation de la navette spatiale et du SL

A. Le Gouvernement des Etats-Unis d'Amérique, conformément aux accords et arrangements internationaux, mettra la navette spatiale à la disposition des Partenaires européens et de leurs ressortissants pour leurs missions SL (expériences et applications), sur une base soit de coopération soit de remboursement de frais.

B. En ce qui concerne les missions spatiales des Partenaires européens, le Gouvernement des Etats-Unis d'Amérique mettra lesdits Partenaires en mesure d'accéder aux SLs développés dans le cadre du programme coopératif et de les utiliser pour les expériences ou applications proposées par eux sur une base de remboursement de frais, et ce de préférence à celles des pays tiers, le Gouvernement des Etats-Unis d'Amérique considérant comme équitable, en raison de la participation des Partenaires européens au programme coopératif, de leur assurer la priorité en cas de limitation de la charge utile ou de conflits de calendriers. Les expériences ou applications proposées au titre de la coopération seront choisies en fonction de la valeur de chaque

proprietary rights of any person or body in the United States or Europe.

G. The Government of the United States of America will make available to the European Partners general information related to the design, development, and use of the Space Shuttle and orbital system, particularly that required for the understanding of that system.

H. In those cases where the information requested can be made readily available by agencies of the Government of the United States of America, it will be made available free of charge; in other cases, the Government of the United States of America will use its best efforts to facilitate its availability on favourable conditions.

I. While the Government of the United States of America and the European Partners believe that the SL can be developed within existing European capabilities, it is recognised that some commercial procurement of components and services in the United States is likely. In consideration thereof, the Government of the United States of America shall, in procurement of commercially available components and services related to the development of the Shuttle, follow the principle of giving full recognition to advantages offered in Europe in cost, quality or availability.

J. The provisions of this Article shall be subject to applicable laws and regulations.

Article 7

Use of the Space Shuttle and SL

A. The Government of the United States of America shall, consistent with international agreements and arrangements, make the Space Shuttle available for SL missions (experiments and applications) of the European Partners and their nationals on either a cooperative or cost-reimbursable basis.

B. In regard to space missions of the European Partners, the Government of the United States of America shall provide access for use of SLs developed under this cooperative programme for experiments or applications proposed for reimbursable flight by the European Partners, in preference to those of third countries considering, in recognition of the participation of the European Partners in this cooperative programme, that this will be equitable in the event of payload limitation or scheduling conflicts. Experiments or applications proposed for cooperative flight will be selected on the basis of the merit of each proposal in accordance with continuing United States policy; such proposals of the European Partners will be given

proposition conformément à la politique constante des Etats-Unis, les propositions des Partenaires européens bénéficiant d'une priorité sur celles des pays tiers à condition que leur valeur soit au moins égale à celle des propositions desdits pays. Les Partenaires européens auront la possibilité d'exprimer leurs vues en ce qui concerne le jugement porté sur la valeur de leurs propositions faites au titre de la coopération.

C. L'utilisation commerciale des navettes spatiales et des SLs aura lieu sur une base non discriminatoire.

L'établissement par le Gouvernement des Etats-Unis d'Amérique ou par les Partenaires européens de normes et conditions relatives à l'utilisation commerciale des exemplaires du SL donnera lieu à des échanges de vues préalables portant sur ces normes et conditions et visant à harmoniser au maximum les politiques respectives. Si, dans des cas exceptionnels, cet échange de vues se révélait impossible, il devrait avoir lieu par la suite à la première occasion.

D. Pour s'assurer l'intégralité de l'exploitation et de la gestion du système de navette spatiale, le Gouvernement des Etats-Unis d'Amérique aura la pleine et entière disposition du premier exemplaire du SL après sa livraison audit Gouvernement, y compris le droit d'en fixer définitivement l'utilisation à des fins pacifiques. Le Gouvernement des Etats-Unis d'Amérique pourra apporter au premier exemplaire du SL toutes les modifications qu'il souhaitera. Toutefois, si les modifications envisagées sont importantes, les Partenaires européens devront en être informés d'avance pour qu'ils aient la possibilité d'exprimer leurs vues et de fournir les prestations relatives à ces modifications.

E. En ce qui concerne le premier vol du premier exemplaire du SL, il appartiendra au Gouvernement des Etats-Unis d'Amérique de fixer les objectifs des essais du système. Pour ce qui est des expériences, les objectifs de ce premier vol seront déterminés en commun sur une base de coopération. Ensuite, les Partenaires européens et le CERS/ESRO seront encouragés à utiliser en coopération ce premier exemplaire du SL pendant toute sa vie utile, l'utilisation sur la base du remboursement de frais n'étant cependant pas exclue. Par ailleurs, le Gouvernement des Etats-Unis d'Amérique utilisera le premier exemplaire du SL sans restriction et gratuitement.

F. Le Gouvernement des Etats-Unis d'Amérique offrira aux ressortissants des Partenaires européens des possibilités de participer aux équipages navigants du SL en liaison avec leurs missions spatiales comportant l'utilisation d'un SL. Il est envisagé de faire figurer un Européen parmi les membres de l'équipage navigant du premier vol opérationnel du SL.

G. Les résultats des expériences de la NASA et du CERS/ESRO qui auront été effectuées au cours des missions du SL exécutées sur

preference over the proposals of third countries provided their merit is at least equal to the merit of the proposals of third countries. The European Partners will have an opportunity to express their views with respect to the judgement of merit regarding their cooperative proposals.

C. The commercial use of Space Shuttles and SLs will be on a non-discriminatory basis. The establishment by the Government of the United States of America or by the European Partners of standards and conditions for the commercial use of SL units will be the subject of prior exchange of views on such standards and conditions, looking toward the maximum practicable harmonisation of the respective policies. In exceptional circumstances, should this prove impossible, the exchange of views will take place at the first opportunity thereafter.

D. In order to assure the integrity of operation and management by the Government of the United States of America of the Space Shuttle system, this Government shall have full control over the first SL unit, after its delivery to the Government of the United States of America, including the right to make final determination as to its use for peaceful purposes. The Government of the United States of America may make any modifications to the first SL unit it desires. However, in the case of intended major modifications, the European Partners will be given advance notification to permit the opportunity for them to express their views and to provide modification kits.

E. With regard to the first flight of the first SL unit, the system test objectives will be the responsibility of the Government of the United States of America. The experimental objectives of this first flight will be jointly planned on a cooperative basis. Thereafter, the cooperative use of this first SL unit by the European Partners and ESRO will be encouraged throughout its useful life, although not to the exclusion of cost reimbursable use by them. The Government of the United States of America will otherwise have unrestricted use of the first SL unit free of cost.

F. The Government of the United States of America will provide SL flight crew opportunities to nationals of the European Partners in connection with their space missions involving an SL. It is contemplated that a European crew member will be included in the flight crew of the first SL flight.

G. The results of NASA and ESRO experiments on cooperative SL missions shall be made freely available to the Parties to this

une base de coopération seront mises gratuitement à la disposition des Parties au présent Accord, sous réserve de tous droits de propriété et des priorités habituellement accordées aux différents expérimentateurs pour l'exploitation et la publication anticipées des données obtenues.

H. Les démarches concernant l'utilisation de navettes spatiales ou de SLs par des ressortissants européens peuvent être accomplies par l'intermédiaire du CERS/ESRO ou par le Partenaire européen compétent.

Article 8

Financement

A. Le Gouvernement des Etats-Unis d'Amérique et les Partenaires européens supporteront les frais de leur participation respective au programme coopératif visé dans le présent Accord.

B. Ni le Gouvernement des Etats-Unis d'Amérique ni les Partenaires européens ne chercheront à rentrer dans les dépenses publiques de recherche et de développement exposées pour la réalisation des éléments acquis de l'autre partie dans le cadre du programme coopératif.

C. En ce qui concerne les conditions financières relatives aux services de lancement remboursables fournis par des bases de lancement américaines, les prix demandés aux Partenaires européens, à leurs ressortissants et au CERS/ESRO seront calculés sur la même base que ceux demandés aux utilisateurs privés américains de caractère comparable.

D. Les obligations du Gouvernement des Etats-Unis d'Amérique et celles des Partenaires européens s'entendent sous réserve de leurs procédures de financement respectives.

Article 9

Consultations et établissement des plans

A. Les Parties conviennent de se consulter en vue de faciliter la poursuite et l'élargissement de la coopération dans le domaine de l'utilisation de l'espace extra-atmosphérique.

B. Pour donner aux Partenaires européens de meilleurs possibilités de déterminer et d'exprimer l'intérêt que présente pour eux la préparation et l'utilisation du système de navette spatiale, et en particulier du SL, le Gouvernement des Etats-Unis d'Amérique associera des représentants des Partenaires européens, en les consultant et en les invitant comme observateurs, à la préparation de la définition des missions aux fins d'utilisation du système ainsi qu'à la préparation et à la gestion du développement général du système.

Agreement, subject to any proprietary rights and to the usual priorities to be granted to individual experimenters for the purpose of advance exploitation and publication of the data obtained.

H. The use of Space Shuttles and SLs by European nationals may be arranged through ESRO or by the appropriate European Partner.

Article 8

Costs

A. The Government of the United States of America and the European Partners shall bear the costs of their respective participation in the cooperative programme under this Agreement.

B. Neither the Government of the United States of America nor the European Partners will seek to recover government research and development costs incurred in the development of items procured from the other in connection with this cooperative programme.

C. With respect to the financial conditions for reimbursable launch services from United States launch sites, European Partners, their nationals and ESRO will be charged on the same basis as comparable non-government United States domestic users.

D. The obligations of the Government of the United States of America and of the European Partners shall be subject to their respective funding procedures.

Article 9

Consultation and planning

A. The Parties agree to consult with a view to facilitating a continuing and expanding cooperation in the use of outer space.

B. In order to enhance the opportunities for the European Partners to determine and express their interest in the planning and use of the Space Shuttle system, and particularly the SL, the Government of the United States of America will associate representatives of the European Partners, through consultation and as observers, with mission definition planning for use of the system as well as with planning and management of the overall development of the system.

C. Le Gouvernement des Etats-Unis d'Amérique consultera les Partenaires européens sur les mesures appropriées qui devront être prises en cas d'arrêt du programme de navette spatiale et, conformément à la politique américaine et aux objectifs définis dans les Articles 7 et 8, il mettra à la disposition des Partenaires européens ou du CERS/ESRO d'autres lanceurs existants pour l'exécution des missions que les Partenaires européens étudient en vue des vols du SL.

Article 10

Circulation des personnes et des matériels

A. Le Gouvernement des Etats-Unis d'Amérique et les Partenaires européens faciliteront l'entrée et la sortie de leurs territoires pour les personnes et les matériels nécessaires à la réalisation du programme coopératif prévu dans le présent Accord.

B. Le Gouvernement des Etats-Unis d'Amérique et les Partenaires européens s'efforceront d'admettre en franchise de droits de douane et autres taxes les matériels qui sont propriété gouvernementale.

C. Le Gouvernement des Etats-Unis d'Amérique et les Partenaires européens s'efforceront d'accorder pour les matériels qui ne sont pas propriété gouvernementale: (1) l'entrée en franchise de droits de douane et autres taxes; et (2) à l'achat, l'exonération des taxes nationales et autres.

Article 11

Responsabilité

A. Le Gouvernement des Etats-Unis d'Amérique assume la pleine responsabilité des dommages causés à ses ressortissants et à ses biens du fait de l'application du présent Accord. Les Partenaires européens assument la pleine responsabilité des dommages causés à leurs ressortissants, à leurs biens et, à travers le CERS/ESRO, aux agents et aux biens de cette Organisation du fait de l'application du présent Accord.

B. En cas de dommages subis à la suite du lancement, du vol ou de la descente de la navette porteuse du SL par des ressortissants de pays qui ne sont pas parties au présent Accord, dommages mettant en jeu la responsabilité commune du Gouvernement des Etats-Unis d'Amérique et des Partenaires européens en vertu des principes du droit international ou de la Convention sur la responsabilité internationale pour dommages causés par des objets spatiaux, le Gouvernement des Etats-Unis d'Amérique et les Partenaires européens conviennent de se consulter promptement en vue d'un partage équitable des réparations demandées. Si un accord n'intervient pas dans un délai de 180 jours, le Gouvernement des Etats-Unis d'Amérique et

C. The Government of the United States of America will consult with the European Partners on the appropriate measures to be taken in the event the Space Shuttle programme is not continued, and will, consistent with United States policy and the objectives of Articles 7 and 8, make available to the European Partners or ESRO existing alternative launchers for missions of the European Partners being developed for SL flights.

Article 10

Movement of persons and materials

A. The Government of the United States of America and the European Partners shall facilitate the movement of persons and materials involved in the cooperative programme under this Agreement into and out of their territories.

B. The Government of the United States of America and the European Partners shall use their best efforts to accord, to such material as may be government-owned, entry free of customs duties and other charges.

C. The Government of the United States of America and the European Partners shall use their best efforts to accord to non-government-owned material: (1) entry free of customs duties and other charges; and (2) purchase free of national and other taxes.

Article 11

Liability

A. The Government of the United States of America shall have full responsibility for damage to its nationals and to its governmental property arising in the course of implementation of this Agreement. The European Partners shall have full responsibility for damage to their nationals, to their governmental property, and, through ESRO, to employees of ESRO and to ESRO property, arising in the course of implementation of this Agreement.

B. In the event of damage, arising from the launch, flight or descent of the Shuttle carrying the SL, to nationals of countries which are not parties to this Agreement, for which damage there is joint liability of the Government of the United States of America and the European Partners under the principles of international law or of the Convention on International Liability for Damage Caused by Space Objects, the Government of the United States of America and the European Partners agree to consult promptly on an equitable sharing of the payment for any settlement required. If agreement is not reached within 180 days, the Government of the United States of America and the European Partners will act promptly to arrange

les Partenaires européens feront diligence pour que le partage de ces réparations soit réglé sans retard par voie d'arbitrage, conformément au modèle de règles sur la procédure arbitrale élaboré en 1958 par la Commission de Droit International.

C. Si des dommages résultant de l'application du présent Accord et non couverts par les dispositions du paragraphe B ci-dessus sont causés à des ressortissants de pays qui ne sont pas parties audit Accord, la responsabilité de ces dommages sera assumée par le Gouvernement des Etats-Unis d'Amérique et/ou les Partenaires européens selon la ou les parties auxquelles elle incombera en vertu de la législation applicable.

D. En ce qui concerne le premier SL à fournir par les Partenaires européens, le Gouvernement des Etats-Unis d'Amérique, nonobstant les dispositions du paragraphe A ci-dessus, assumera la responsabilité des dommages causés à ce premier SL après sa réception par ledit Gouvernement, mais il ne sera pas responsable des dommages survenant à l'occasion du lancement, du vol au de la descente d'une navette spatiale.

Article 12

Différends

Le règlement de tout différend relatif à la mise en oeuvre du programme coopératif est de la compétence des agences visées à l'Article 3 du présent Accord. Un différend ne peut être soumis pour règlement à un représentant du Gouvernement des Etats-Unis d'Amérique et à un représentant des Partenaires européens que si, de l'avis du Gouvernement des Etats-Unis d'Amérique ou des Partenaires européens, il compromet gravement et substantiellement l'exécution du programme coopératif. Si ces représentants ne parviennent pas à régler le différend, celui-ci pourra être soumis à un arbitrage dont la forme sera fixée d'un commun accord.

Article 13

Amendements

Le présent Accord peut, à l'initiative du Gouvernement des Etats-Unis d'Amérique ou des Partenaires européens, être amendé d'un commun accord. Un amendement entre en vigueur lorsque le Gouvernement des Etats-Unis d'Amérique et les Partenaires européens ont notifié leur acceptation au Gouvernement dépositaire.

Article 14

Entrée en vigueur et dépositaire

A. Le présent Accord sera signé le 14 août 1973 par le Gouvernement des Etats-Unis d'Amérique et les Partenaires européens. II

for early arbitration to settle the sharing of such claims following the 1958 model rules on arbitral procedure of the International Law Commission.

C. In the event of damage to nationals of countries not parties to this Agreement, arising from the implementation of this Agreement and not covered by Paragraph B above, such damage shall be the responsibility of the Government of the United States of America and/or the European Partners depending on where the responsibility falls under applicable law.

D. Notwithstanding Paragraph A above, with respect to the first SL to be provided by the European Partners, the Government of the United States of America shall be responsible for damage to such first SL after its acceptance by the Government of the United States of America, but shall not be liable for damage occurring in connection with a Space Shuttle launch, flight or descent.

Article 12

Disputes

The resolution of any dispute as to the implementation of the cooperative programme will be the responsibility of the agencies referred to in Article 3 of this Agreement. Only a dispute which, in the view of the Government of the United States of America or the European Partners, seriously and substantially prejudices the execution of the cooperative programme may be referred for resolution to a representative of the Government of the United States of America and to a representative of the European Partners. If these representatives are unable to resolve the dispute, it may be submitted for such arbitration as may be agreed.

Article 13

Amendments

The present Agreement may, on the initiative of the Government of the United States of America or of the European Partners, be amended by consent of the Parties. An amendment will enter into force when the Government of the United States of America and the European Partners have notified their approval to the depositary Government.

Article 14

Entry into force and depositary

A. This Agreement shall be signed on August 14, 1973 by the Government of the United States of America and European Partners.

entrera en vigueur à cette date pour le Gouvernement des Etats-Unis d'Amérique et pour ceux des Partenaires européens qui le signeront sans réserve de ratification ou d'approbation.

B. Pour les Partenaires européens qui ne l'auront pas signé le 14 août 1973, le présent Accord restera ouvert à la signature pendant la période du 15 août 1973 au 24 septembre 1973. Il entrera en vigueur, pour les Partenaires européens qui le signeront pendant cette période sans réserve de ratification ou d'approbation, à la date de sa signature.

C. Pour les Partenaires européens qui signeront le présent Accord sous réserve de ratification ou d'approbation et conformément aux dispositions du paragraphe A ou du paragraphe B ci-dessus, l'Accord entrera provisoirement en application à la date de la signature. Il entrera en vigueur pour ces Partenaires européens à la date du dépôt de leur instrument de ratification ou d'approbation auprès du Gouvernement dépositaire.

D. Après le 24 septembre 1973, toute nouvelle participation au programme coopératif sera régie par les dispositions de l'Article 15.

E. Le Gouvernement dépositaire sera le Gouvernement de la République française.

Article 15

Adhésion d'autres Gouvernements

A. Avec l'assentiment des Parties, et sous réserve des conditions qui pourront être fixées par elles d'un commun accord, d'autres Gouvernements pourront adhérer au présent Accord à titre de Partenaires européens. Toutefois, l'assentiment du Gouvernement des Etats-Unis d'Amérique n'est pas nécessaire pour l'adhésion d'un Gouvernement actuellement membre du CERS/ESRO.

B. Un Gouvernement peut déposer son instrument d'adhésion après que les Parties visées au paragraphe A ci-dessus ont notifié leur assentiment au Gouvernement dépositaire, et l'adhésion prend effet à la date du dépôt dudit instrument.

Article 16

Durée

Le présent Accord restera en vigueur jusqu'au 1er janvier 1985 et pendant cinq ans au moins à compter de la date du premier vol du SL. Il pourra être reconduit pour trois ans, à moins que le Gouvernement des Etats-Unis d'Amérique ou les Partenaires européens ne notifient leur intention d'y mettre fin avant le 1er janvier 1985 ou avant l'expiration des cinq ans, selon le cas. Par la suite, il pourra être reconduit par périodes successives fixées d'un commun accord entre les Parties.

The Agreement shall enter into force on this date for the Government of the United States of America and those European Partners which sign not subject to ratification or approval.

B. The Agreement shall remain open for signature for European Partners, not signing on August 14, 1973, for the period from August 15, 1973 to September 24, 1973. The Agreement shall enter into force for a European Partner which signs the Agreement in this period not subject to ratification or approval, on the date of its signature.

C. For those European Partners which sign this Agreement subject to ratification or approval under Paragraph A or Paragraph B above, the Agreement shall have provisional application upon signature. The Agreement shall enter into force for such a European Partner on the date of the deposit of its instrument of ratification or approval with the depositary Government.

D. After September 24, 1973 participation in the cooperative programme may be effected only in accordance with the provisions of Article 15.

E. The Government of the French Republic shall be the depositary Government.

Article 15

Adherence of other Governments

A. With the consent of the Parties, and subject to such terms as may be agreed by the Parties, other Governments may adhere to the present Agreement as European Partners. However, the consent of the Government of the United States of America is not required for the adherence of a present member Government of ESRO.

B. Adherence of a Government may be deposited after the appropriate Parties under Paragraph A above have notified the depositary Government of their consent and shall become effective on the date of deposit of the instrument of adherence.

Article 16

Duration

This Agreement shall remain in force until January 1, 1985, but at least for five years from the date of the first flight of the SL. This Agreement shall be extended for three years unless either the Government of the United States of America or the European Partners give notice of termination prior to January 1, 1985 or prior to the expiration of the five years, whichever is applicable. Thereafter, the Agreement shall be extended for such further periods as the Parties may agree.

Article 17

Enregistrement

A. Le Gouvernement dépositaire notifiera aux signataires et aux Gouvernements adhérents, les signatures, ratifications ou approbations et adhésions.

B. Le présent Accord sera enregistré par le Gouvernement dépositaire conformément aux dispositions de l'Article 102 de la Charte des Nations Unies.

EN FOI DE QUOI les représentants soussignés, dûment autorisés à cet effet par leurs Gouvernements respectifs, ont signé le présent Accord.

FAIT à Neuilly-sur-Seine, le quatorze août mil neuf cent soixante treize, dans les langues allemande, anglaise et française, chaque version faisant également foi, en un seul original qui sera déposé dans les archives du Gouvernement de la République française, lequel en délivrera des copies certifiées conformes aux Gouvernements des Etats signataires et adhérents.

Pour le Gouvernement de la République Fédérale d'Allemagne
For the Government of the Federal Republic of Germany

(s.) H. BLOMEYER-BARTENSTEN
(s.) V. KNOERICH

Pour le Gouvernement du Royaume de Belgique
For the Government of the Kingdom of Belgium

(s.) J. BOUHA
sous réserve de ratification

Pour le Gouvernement de l'Espagne
For the Government of Spain

(s.) P. CORTINA Y MAURI ¹⁾

Pour le Gouvernement de la République Française
For the Government of the French Republic

(s.) G. DE BOISGELIN
sous réserve d'approbation

Pour le Gouvernement de la République Italienne
For the Government of the Italian Republic

(s.) U. MORABITO ²⁾
sous réserve de ratification

¹⁾ Deze ondertekening geschiedde op 18 september 1973.

²⁾ Deze ondertekening geschiedde op 20 september 1973.

Article 17

Registration

A. The depositary Government shall notify the signatories and adhering Governments of the signatures, ratifications or approvals and adherences.

B. The present Agreement shall be registered by the depositary Government pursuant to Article 102 of the Charter of the United Nations.

IN WITNESS WHEREOF the undersigned, duly authorised thereto by their respective Governments, have signed this Agreement.

DONE in Neuilly-sur-Seine, this fourteenth day of August nineteen hundred and seventy-three, in the English, French and German languages, each version being equally authentic, in a single original which shall be deposited in the archives of the Government of the French Republic which shall transmit duly certified copies thereof to the Governments of the signatory and adhering States.

Pour le Gouvernement du Royaume des Pays-Bas
For the Government of the Kingdom of the Netherlands

(s.) J. A. DE RANITZ ¹⁾
sous réserve de ratification

Pour le Gouvernement du Royaume-Uni de Grande Bretagne
et d'Irlande du Nord
For the Government of the United Kingdom of Great Britain
and Northern Ireland

(s.) C. T. EWART-BIGGS

Pour le Gouvernement de la Confédération Suisse
For the Government of the Swiss Confederation

(s.) E. BAUERMEISTER ²⁾

Pour le Gouvernement des Etats-Unis d'Amérique
For the Government of the United States of America

(s.) G. L. STONE

Pour le Gouvernement du Royaume du Danemark
For the Government of the Kingdom of Denmark

(s.) P. FISCHER ³⁾
sous réserve de ratification

¹⁾ Deze ondertekening geschiedde op 17 augustus 1973.

²⁾ Uit de Zwitserse volmacht blijkt dat de ondertekening geschiedde onder voorbehoud van bekrachtiging.

³⁾ Deze ondertekening geschiedde op 20 september 1973.

C. VERTALING

Overeenkomst tussen de Regering van de Verenigde Staten van Amerika en bepaalde Regeringen, Leden van de Europese Organisatie voor Ruimteonderzoek, inzake een programma tot samenwerking betreffende de ontwikkeling, de aankoop en het gebruik van een ruimtelaboratorium, in samenhang met het ruimteveerbootsysteem

Preambule

De Regering van de Verenigde Staten van Amerika

en

de Regeringen van de Bondsrepubliek Duitsland, het Koninkrijk België, Spanje, de Franse Republiek, de Italiaanse Republiek, het Koninkrijk der Nederlanden, het Verenigd Koninkrijk van Groot-Brittannië en Noord-Ierland, partijen bij de Overeenkomst tussen bepaalde Lid-Staten van de Europese Organisatie voor Ruimteonderzoek en de Europese Organisatie voor Ruimteonderzoek betreffende de uitvoering van het ruimtelaboratorium-programma, die op 1 maart 1973 voor ondertekening werd opengesteld (de bovengenoemde Europese Regeringen en de eventuele andere Regeringen die tot deze Overeenkomst toetreden hierna te noemen de „Europese Deelgenoten”),

Zich bewust van de uitdagingen en de mogelijkheden van het ruimteonderzoek en de overtuiging toegedaan dat internationale samenwerking bij de ontwikkeling en het gebruik van nieuwe instrumenten voor ruimteonderzoek de vriendschapsbanden tussen de betrokken landen verder zal versterken en in het algemeen zal bijdragen tot de vrede in de wereld;

Met voldoening herinnerend aan de omvangrijke samenwerking op ruimtegebied tussen de betrokken landen zowel thans als in het verleden;

Geleid door de wens de reeds bestaande samenwerking op ruimtegebied tussen de betrokken landen uit te breiden en te verbreden;

Voorts de overtuiging toegedaan dat een zodanige samenwerking zal resulteren in wetenschappelijke, technologische en economische voordelen tot wederzijds nut, alsook ten bate van de gehele mensheid;

Herinnerend aan de door de Regering van de Verenigde Staten van Amerika aan Europa gerichte uitnodiging tot samenwerking in het Amerikaanse post-Apollo-programma;

Overwegend dat de Regering van de Verenigde Staten van Amerika een beleid voert, krachtens hetwelk andere naties hulp bij het lanceren wordt geboden voor wetenschappelijke missies en applicatiemissies voor vreedzame doeleinden;

Gelet op het besluit van de Europese Ruimteconferentie tot deelneming aan het post-Apollo-programma, zoals dit tot uitdrukking is gebracht in de op 20 december 1972 te Brussel aangenomen resolutie;

Overwegend dat de Europese Deelgenoten de Europese Organisatie voor Ruimteonderzoek (hierna te noemen de „ESRO”) hebben opgedragen als bijzonder project de ontwikkeling te ondernemen van een ruimtelaboratorium (hierna te noemen het „SL”);

Overwegend dat de Regering van de Verenigde Staten van Amerika de Nationale Dienst voor Lucht- en Ruimtevaart (hierna te noemen de „NASA”) heeft belast met de ontwikkeling van de ruimteveerboot;

Overwegend dat het SL van wezenlijk belang is voor de volledige benutting van de mogelijkheden van de ruimteveerboot;

Gelet op het Memorandum van Overeenstemming tussen de NASA en de ESRO, opgesteld ten behoeve van de uitvoering van een programma tot samenwerking betreffende de ontwikkeling, de aankoop en het gebruik van een SL in samenhang met het ruimteveerboot-systeem,

Zijn als volgt overeengekomen:

Artikel 1

Doelstellingen

De Regering van de Verenigde Staten van Amerika en de Europese Deelgenoten nemen deel in een programma tot samenwerking betreffende een geïntegreerd stelsel voor vervoer naar en in de ruimte om te voorzien in: (1) het ontwerp, de ontwikkeling, de fabricage en de levering van het eerste vluchtmodel van het SL als een met de ruimteveerboot te integreren onderdeel; (2) het gebruik van de ruimteveerboot- en SL-systemen voor vreedzame doeleinden; (3) de produktie en aankoop van meer SL's; (4) passende uitwisseling en een wederzijdse inbreng bij de ontwikkeling en het gebruik van ruimteveerboot- en SL-systemen; en (5) de overweging van de tijdige uitbreiding en verbreding van deze samenwerking, naar mate hun wederzijdse belangen zulks vorderen.

Artikel 2

Algemene beschrijving van de ruimteveerboot- en SL-programma's

A. Het ruimteveerbootprogramma betreft in wezen: de definitie, het ontwerp en de ontwikkeling van een ruimteveerboot die: zal dienst doen voor missies voor de aflevering van nuttige ladingen in een baan om de aarde; in een baan zal blijven voor missies die zeven dagen of langer duren; gedurende missies zal voorzien in veiligheids-toezicht en controle op ladingonderdelen; bemanningen zitplaatsen en volledige verblijfsmogelijkheden zal bieden, met inbegrip van vrij verkeer tussen de ruimteveerboot en het SL.

B. Het SL-programma voorziet in de definitie, het ontwerp, de ontwikkeling en de aankoop van bemanbare laboratoriummodules en van niet onder druk staande instrumentenplatforms (pallets), verbonden met en een integrerend deel vormend van de veerboot en geschikt voor het verrichten van onderzoeks- en applicatiewerkzaamheden tijdens missies van de ruimteveerboot.

Artikel 3

Samenwerkende organen en uitvoering

A. De NASA is door de Regering van de Verenigde Staten van Amerika aangewezen als het samenwerkend orgaan ter uitvoering van haar aandeel in het programma tot samenwerking. De ESRO, of een haar opvolgende organisatie, is aangewezen als het samenwerkend orgaan van de Europese Deelgenoten ter uitvoering van hun aandeel in het programma tot samenwerking.

B. Uitvoerige bepalingen omtrent de uitvoering van dit programma tot samenwerking zijn vervat in een Memorandum van Overeenstemming tussen de NASA en de ESRO, gedateerd 26 juli 1973, dat hierbij wordt bevestigd. Bij oprichting van een organisatie tot opvolging van de ESRO wordt het Memorandum van Overeenstemming geacht te gelden tussen de NASA en die organisatie.

Artikel 4

Verplichtingen van de Europese Deelgenoten

Als hun aandeel in het programma tot samenwerking hebben de Europese Deelgenoten onder meer de volgende verplichtingen:

- (1) het ontwerpen, ontwikkelen, fabriceren en leveren van een SL en daarbij behorende uitrusting overeenkomstig een onderling overeengekomen bestek en tijdschema;

- (2) het tot stand brengen van de daartoe nodige middelen en infrastructuur in Europa ten einde de mogelijkheid te waarborgen van de aankoop tegen redelijke prijzen door de Regering van de Verenigde Staten van Amerika van meer van zodanige SL's, onderdelen en reservedelen die de Regering van de Verenigde Staten van Amerika nodig zou kunnen hebben;
- (3) de beschikbaarheid te waarborgen van een doorlopende technische ondersteuning zodat het SL kan voldoen aan de voor het verrichten van missies door de Regering van de Verenigde Staten van Amerika gestelde eisen; en
- (4) de vereiste maatregelen te treffen om in onvoorziene omstandigheden de productie van SL's, onderdelen en reservedelen in de Verenigde Staten mogelijk te maken ingeval de Europese Deelgenoten er niet in slagen het eerste SL te voltooien of verdere SL's te produceren voor aankoop tegen redelijke prijzen door de Regering van de Verenigde Staten van Amerika overeenkomstig de overeengekomen bestekken en tijdschema's.

Artikel 5

Verplichtingen van de Regering van de Verenigde Staten van Amerika

Als haar aandeel in het programma tot samenwerking heeft de Regering van de Verenigde Staten onder meer de volgende verplichtingen: (1) het verstrekken van ter zake dienende gegevens en adviezen; (2) het verschaffen, onder voorbehoud van beschikbaarheid en van de daarop van toepassing zijnde Amerikaanse wetten en voorschriften, van bijstand en het voorzien in de uitvoer van technologie, met inbegrip van kennis en goederen, wanneer onderling is overeengekomen dat dit vereist is voor de ontwikkeling en fabricage van het SL; (3) alleen die verdere SL's, onderdelen en reservedelen die de Regering van de Verenigde Staten nodig heeft – zulks met inbegrip van behoeften voortvloeiend uit haar internationale programma's – van de Europese Deelgenoten aan te kopen die in wezen gelijk zijn qua ontwerp en hoedanigheden aan het eerste SL, en die beschikbaar zijn volgens overeengekomen tijdschema's en tegen redelijke prijzen; (4) af te zien van de afzonderlijke en onafhankelijke ontwikkeling van een SL dat in wezen gelijk is qua ontwerp en hoedanigheden aan het eerste SL, tenzij de Europese Deelgenoten in gebreke blijven zodanige SL's, onderdelen en reservedelen te produceren volgens overeengekomen bestekken en tijdschema's en tegen redelijke prijzen; (5) het eerste in Europa ontwikkelde SL te gebruiken als een onderdeel dat wordt geïntegreerd in het ruimteveerbootstelsel voor het vreedzaam onderzoek en gebruik van de ruimte; en (6) de Europese Deelgenoten op de hoogte te houden van haar plannen voor toekomstige

stig gebruik van het ruimteveerbootsysteem en in het bijzonder van toekomstige opvattingen die kunnen leiden tot wijzigingen in de huidige opzet van het SL, ten einde deze samenwerking verder uit te breiden en te verbreden tot buiten de in deze Overeenkomst gestelde grenzen.

Artikel 6

Toegang tot technologie en gegevens

A. De Europese Deelgenoten zullen toegang hebben tot de technologie, met inbegrip van kennis waarover de Regering van de Verenigde Staten van Amerika beschikt, die nodig is ten einde de hun krachtens dit programma tot samenwerking opgelegde taken met succes te vervullen; met hetzelfde oogmerk zal de Regering van de Verenigde Staten van Amerika toegang hebben tot de technologie, met inbegrip van kennis, waarover de Europese Deelgenoten beschikken.

B. De technologie, met inbegrip van kennis, die de Regering van de Verenigde Staten van Amerika en de Europese Deelgenoten van elkaar nodig zullen hebben voor het met succes vervullen van de hun krachtens dit programma tot samenwerking opgelegde taken, zal gezamenlijk worden gedefinieerd. De Regering van de Verenigde Staten van Amerika en de Europese Deelgenoten behouden zich evenwel het recht voor in uitzonderlijke gevallen zodanige regelingen te treffen dat hun aldus omschreven onderscheiden technologie ter beschikking wordt gesteld in de vorm van goederen in plaats van kennis.

C. De technologie, met inbegrip van kennis, die aldus is geïdentificeerd en overgedragen krachtens dit programma tot samenwerking en die normaliter onderworpen is aan licenties en toezicht door de eigenaar zal zonder de uitdrukkelijke voorafgaande goedkeuring van de Regering van de Verenigde Staten van Amerika niet ter beschikking worden gesteld aan anderen dan de Europese deelgenoten, hun onderdanen en de ESRO die namens hen optreden in het SL-programma. Indien de Europese Deelgenoten, hun onderdanen of de ESRO deze technologie, met inbegrip van kennis, wensen te gebruiken voor andere doeleinden dan de ontwikkelings- en produktietaken krachtens het programma tot samenwerking en voor andere doeleinden dan in verband met hun gebruik van de ruimteveerboot en het SL, kan een zodanig gebruik van geval tot geval worden geregeld overeenkomstig normale handelsgebruiken en de van toepassing zijnde Amerikaanse wetten en voorschriften.

D. De Regering van de Verenigde Staten van Amerika zal verzoeken om toegang tot andere Amerikaanse technologie, met inbegrip van kennis, buiten die welke rechtstreeks nodig is voor de uitvoering van het SL-programma, van geval tot geval bezien.

E. Technologie, met inbegrip van kennis, die krachtens dit programma tot samenwerking door de Europese Deelgenoten wordt overgedragen aan de Regering van de Verenigde Staten van Amerika of haar onderdanen zal wat beschikbaarheid en gebruik betreft aan soortgelijke voorwaarden zijn onderworpen.

F. De toegang tot technologie, met inbegrip van kennis, zoals hierboven bedoeld zal zodanig worden geregeld dat daardoor geen inbreuk wordt gemaakt op bestaande eigendomsrechten van een persoon of lichaam in de Verenigde Staten of Europa.

G. De Regering van de Verenigde Staten van Amerika zal de Europese Deelgenoten algemene gegevens ter beschikking stellen betreffende het ontwerp, de ontwikkeling en het gebruik van het ruimteveerboot-ruimtetransportsysteem, met name die welke vereist zijn voor het begrijpen van dat systeem.

H. In de gevallen waar de gevraagde gegevens gemakkelijk door organen van de Regering van de Verenigde Staten van Amerika ter beschikking kunnen worden gesteld, worden zij kosteloos ter beschikking gesteld; in andere gevallen zal de Regering van de Verenigde Staten van Amerika alles doen wat in haar vermogen ligt om de beschikbaarheid op gunstige voorwaarden te vergemakkelijken.

I. Hoewel de Regering van de Verenigde Staten van Amerika en de Europese Deelgenoten van oordeel zijn dat het SL binnen de bestaande Europese vermogens kan worden ontwikkeld, wordt erkend dat een zekere commerciële verwerving van onderdelen en diensten in de Verenigde Staten waarschijnlijk is. Daarmee rekening houdende volgt de Regering van de Verenigde Staten van Amerika bij de aankoop van in de handel verkrijgbare onderdelen en diensten in verband met de ontwikkeling van de ruimteveerboot het beginsel van het geven van volledige erkenning aan voordelen die in Europa worden geboden wat betreft kosten, kwaliteit of beschikbaarheid.

J. Het bepaalde in dit artikel is onderworpen aan de van toepassing zijnde wetten en voorschriften.

Artikel 7

Gebruik van ruimteveerboot en SL

A. De Regering van de Verenigde Staten van Amerika stelt, in overeenstemming met internationale overeenkomsten en regelingen, de ruimteveerboot ter beschikking voor SL-missies (proefnemingen en applicatiewerkzaamheden) van de Europese Deelgenoten en hun onderdanen op basis van samenwerking dan wel tegen vergoeding van kosten.

B. Wat ruimtemissies van de Europese Deelgenoten betreft, verschaft de Regering van de Verenigde Staten van Amerika toegang tot gebruik van krachtens dit programma tot samenwerking ontwikkelde SL's voor proefnemingen en applicatiewerkzaamheden, voorgesteld voor vluchten tegen vergoeding van kosten door de Europese Deelgenoten, met voorrang boven die van derde landen, op grond van de overweging, onder erkenning van de deelneming van de Europese Deelgenoten aan dit programma tot samenwerking, dat zulks billijk zal zijn in geval van beperking van de lading of van moeilijkheden met tijdschema's. Proefnemingen of applicatiewerkzaamheden voorgesteld voor een coöperatieve vlucht zullen worden gekozen op basis van verdienste overeenkomstig het geldende beleid van de Verenigde Staten; aan zodanige voorstellen van de Europese Deelgenoten zal de voorkeur worden gegeven boven de voorstellen van derde landen mits hun verdienste ten minste gelijk is aan de verdienste van de voorstellen van derde landen. De Europese Deelgenoten zullen de gelegenheid hebben hun mening te geven ten aanzien van de beoordeling van verdienste betreffende hun samenwerkingsvoorstellen.

C. Ruimteveerboten en SL's zullen commercieel worden gebruikt op basis van non-discriminatie.

De vaststelling door de Regering van de Verenigde Staten van Amerika of door de Europese Deelgenoten van normen en voorwaarden voor het commerciële gebruik van SL-eenheden zal het onderwerp vormen van een voorafgaande gedachtenwisseling over zodanige normen en voorwaarden, waarbij aandacht wordt geschonken aan de maximaal mogelijke harmonisatie van de onderscheiden beleidslijnen. Indien zulks in uitzonderlijke omstandigheden onmogelijk blijkt, zal de gedachtenwisseling bij de eerste gelegenheid daarna plaatsvinden.

D. Ten einde de ondeelbaarheid van de exploitatie en het beheer van het ruimteveerbootstelsel door de Regering van de Verenigde Staten van Amerika te verzekeren heeft deze Regering het volledige toezicht op de eerste SL-eenheid na levering daarvan aan de Regering van de Verenigde Staten van Amerika, met inbegrip van het recht tot het nemen van de uiteindelijke beslissing over het gebruik ervan voor vreedzame doeleinden. De Regering van de Verenigde Staten van Amerika kan elke door haar gewenste wijziging in de eerste SL-eenheid aanbrengen. In geval van voorgenomen ingrijpende wijzigingen evenwel zullen de Europese Deelgenoten vooraf in kennis worden gesteld ten einde hun de mogelijkheid te bieden hun mening te geven en wijzigingspakketten te verstrekken.

E. Ten aanzien van de eerste vlucht van de eerste SL-eenheid zal de Regering van de Verenigde Staten van Amerika verantwoordelijk zijn voor de doeleinden van de systeembeproeving. De experimentele doeleinden van deze eerste vlucht zullen op basis van samenwerking gemeenschappelijk worden gepland.

Daarna zal op samenwerking gebaseerd gebruik van deze eerste SL-eenheid door de Europese Deelgenoten en de ESRO voor de gehele gebruiksduur van de eenheid worden aangemoedigd, hoewel niet met uitsluiting van gebruik door hen tegen vergoeding van kosten. Overigens zal de Regering van de Verenigde Staten van Amerika onbeperkt kosteloos gebruik genieten van de eerste SL-eenheid.

F. De Regering van de Verenigde Staten van Amerika zal onderdanen van de Europese Deelgenoten in verband met Amerikaanse ruimtemissies waarbij een SL is betrokken de mogelijkheid bieden deel uit te maken van de bemanning voor SL-vluchten. Overwogen wordt in de bemanning voor de eerste SL-vlucht een Europees bemanningslid op te nemen.

G. De resultaten van de proefnemingen van de NASA en de ESRO bij samenwerkende SL-missies worden vrijelijk ter beschikking gesteld van de Partijen bij deze Overeenkomst, zulks onder voorbehoud van eigendomsrechten en van de gebruikelijke voorrang die aan individuele proefnemers wordt gegeven voor voorafgaande verwerking en openbaarmaking van de verkregen gegevens.

H. Het gebruik van ruimteveerbotten en SL's door Europese onderdanen kan worden geregeld via de ESRO of door de desbetreffende Europese Deelgenoot.

Artikel 8

Kosten

A. De Regering van de Verenigde Staten van Amerika en de Europese Deelgenoten dragen de kosten van hun onderscheiden deelneming aan het programma tot samenwerking krachtens deze Overeenkomst.

B. Noch de Regering van de Verenigde Staten van Amerika noch de Europese Deelgenoten zullen pogen kosten terug te vorderen voor onderzoek en ontwikkeling door de overheid gemaakt bij de ontwikkeling van bestanddelen die door de andere partij worden aangekocht in verband met dit programma tot samenwerking.

C. Ten aanzien van de financiële voorwaarden voor lanceringsdiensten vanaf Amerikaanse lanceerterreinen waarvoor kosten worden vergoed, zullen de Europese Deelgenoten, hun onderdanen en de ESRO op dezelfde grondslag worden belast als vergelijkbare niet-gouvernementele binnenlandse Amerikaanse gebruikers.

D. De verplichtingen van de Regering van de Verenigde Staten van Amerika en van de Europese Deelgenoten zijn onderworpen aan hun onderscheiden procedures voor de storting van gelden.

Artikel 9

Overleg en planning

A. De Partijen komen overeen overleg te plegen ten einde een voortdurende en zich uitbreidende samenwerking bij het gebruik van de ruimte te vergemakkelijken.

B. Ten einde voor de Europese Deelgenoten de mogelijkheden te vermeerderen voor het bepalen en tot uitdrukking brengen van hun belangstelling voor de planning en het gebruik van het ruimteveerbootsysteem en vooral van het SL, zal de Regering van de Verenigde Staten van Amerika vertegenwoordigers van de Europese Deelgenoten, door overleg en als waarnemers, betrekken bij de planning van de inhoud van de missies voor het gebruik van het systeem, alsook bij de planning en de leiding van de algehele ontwikkeling van het systeem.

C. De Regering van de Verenigde Staten van Amerika zal met de Europese Deelgenoten overleg plegen omtrent de te nemen passende maatregelen ingeval het ruimteveerbootprogramma niet wordt voortgezet en zij zal, in overeenstemming met het Amerikaanse beleid en met de doeleinden van de artikelen 7 en 8, de Europese Deelgenoten of de ESRO bestaande andere dragers ter beschikking stellen voor missies van de Europese Deelgenoten die worden ontwikkeld voor SL-vluchten.

Artikel 10

Verkeer van personen en goederen

A. De Regering van de Verenigde Staten van Amerika en de Europese Deelgenoten vergemakkelijken het verkeer van personen en goederen betrokken bij het programma tot samenwerking krachtens deze Overeenkomst in en uit hun grondgebieden.

B. De Regering van de Verenigde Staten van Amerika en de Europese Deelgenoten doen alles wat in hun vermogen ligt om de goederen die regeringseigendom zijn vrij van douanerechten en andere heffingen toe te laten.

C. De Regering van de Verenigde Staten van Amerika en de Europese Deelgenoten doen alles wat in hun vermogen ligt om ten aanzien van niet regeringseigendom zijnde goederen (1) toelating vrij van douanerechten en andere heffingen; en (2) aankoop vrij van nationale en andere belastingen toe te staan.

Artikel 11

Aansprakelijkheid

A. De Regering van de Verenigde Staten van Amerika draagt de volle verantwoordelijkheid voor schade toegebracht aan haar onder-

danen en aan haar overheidseigendommen die ontstaan tijdens de uitvoering van deze Overeenkomst. De Europese Deelgenoten dragen de volle verantwoordelijkheid voor schade toegebracht aan hun onderdanen, hun overheidseigendommen, en via de ESRO, aan persooneelsleden van de ESRO en eigendommen van de ESRO, die ontstaat tijdens de uitvoering van deze Overeenkomst.

B. In geval van schade voortvloeiend uit de lancering, het vliegen of het neerdalen van de ruimteveerboot die het SL draagt, toegebracht aan onderdanen van landen die geen partij bij deze Overeenkomst zijn, voor welke schade de Regering van de Verenigde Staten van Amerika en de Europese Deelgenoten gemeenschappelijk aansprakelijk zijn krachtens de beginselen van het internationaal recht of van het Verdrag inzake de internationale aansprakelijkheid voor schade veroorzaakt door ruimtevoorwerpen komen de Regering van de Verenigde Staten van Amerika en de Europese Deelgenoten overeen, onverwijld overleg te plegen omtrent een billijke verdeling van de betaling van een vereiste schadeloosstelling. Indien niet binnen 180 dagen overeenstemming is bereikt, zullen de Regering van de Verenigde Staten van Amerika en de Europese Deelgenoten onverwijld regelingen treffen voor een spoedige arbitrage ter bepaling van de verdeling van zodanige vorderingen volgens de modelregels inzake arbitrageprocedure van de Commissie voor Internationaal Recht van 1958.

C. In geval van schade toegebracht aan onderdanen van landen die geen partij zijn bij deze Overeenkomst, voortvloeiend uit de toepassing van deze Overeenkomst en niet vallend onder B hierboven, valt zodanige schade onder de verantwoordelijkheid van de Regering van de Verenigde Staten van Amerika en/of de Europese Deelgenoten, afhankelijk van waar krachtens de van toepassing zijnde wet de verantwoordelijkheid ligt.

D. Niettegenstaande paragraaf A, is de Regering van de Verenigde Staten van Amerika ten aanzien van het eerste SL dat door de Europese Deelgenoten wordt verschaft verantwoordelijk voor schade aan dit eerste SL na aanvaarding daarvan door de Regering van de Verenigde Staten van Amerika, doch zij is niet aansprakelijk voor schade ontstaan in verband met een lancering, vlucht of landing van een ruimteveerboot.

Artikel 12

Geschillen

De oplossing van enig geschil over de uitvoering van het programma tot samenwerking valt onder de verantwoordelijkheid van de in artikel 3 van de Overeenkomst genoemde organen. Alleen een geschil dat, naar de mening van de Regering van de Verenigde Staten van Amerika of van de Europese Deelgenoten, ernstig en aanmerkelijk

afbreuk doet aan de uitvoering van het programma tot samenwerking kan ter oplossing worden voorgelegd aan een vertegenwoordiger van de Regering van de Verenigde Staten van Amerika en aan een vertegenwoordiger van de Europese Deelgenoten. Indien deze vertegenwoordigers het geschil niet kunnen oplossen, kan het aan een nader overeen te komen arbitrage worden onderworpen.

Artikel 13

Wijzigingen

Op initiatief van de Regering van de Verenigde Staten van Amerika of op dat van de Europese Deelgenoten kan deze overeenkomst met instemming van de Partijen worden gewijzigd. Een wijziging wordt van kracht wanneer de Regering van de Verenigde Staten van Amerika en de Europese Deelgenoten hun goedkeuring ter kennis hebben gebracht van de depot-Regering.

Artikel 14

Inwerkingtreding en depositaris

A. Deze Overeenkomst wordt op 14 augustus 1973 ondertekend door de Regering van de Verenigde Staten van Amerika en de Europese Deelgenoten. De Overeenkomst treedt op deze datum in werking voor de Regering van de Verenigde Staten van Amerika en de Europese Deelgenoten die tekenen zonder voorbehoud van bekrachtiging of goedkeuring.

B. Voor de Europese Deelgenoten die niet tekenen op 14 augustus 1973 blijft de Overeenkomst voor ondertekening openstaan gedurende het tijdvak van 15 augustus 1973 tot en met 24 september 1973. De Overeenkomst treedt voor een Europese Deelgenoot die de Overeenkomst in dit tijdvak ondertekent zonder voorbehoud van bekrachtiging of goedkeuring, in werking op de datum van zijn ondertekening.

C. Voor de Europese Deelgenoten die deze Overeenkomst in overeenstemming met paragraaf A of paragraaf B hierboven ondertekenen onder voorbehoud van bekrachtiging of goedkeuring wordt de Overeenkomst bij ondertekening voorlopig toegepast. De Overeenkomst treedt voor een zodanige Europese Deelgenoot in werking op de datum van nederlegging van zijn akte van bekrachtiging of goedkeuring bij de depot-Regering.

D. Na 24 september 1973 kan deelneming aan het programma tot samenwerking alleen geschieden overeenkomstig het bepaalde in artikel 15.

E. De Regering van de Franse Republiek treedt op als depot-Regering.

Artikel 15

Toetreding van andere Regeringen

A. Met toestemming van de Partijen en op de door de Partijen overeengekomen voorwaarden kunnen andere Regeringen als Europees Deelgenoot tot deze Overeenkomst toetreden. De toestemming van de Regering van de Verenigde Staten van Amerika is evenwel niet vereist voor de toetreding van een Regering die thans lid is van de ESRO.

B. De akte van toetreding van een Regering kan worden nedergelegd nadat de krachtens paragraaf A in aanmerking komende Partijen de depot-Regering in kennis hebben gesteld van hun toestemming en de toetreding wordt van kracht op de datum van nederlegging van genoemde akte.

Artikel 16

Duur

Deze Overeenkomst blijft van kracht tot 1 januari 1985, doch ten minste gedurende vijf jaar te rekenen van de datum van de eerste vlucht van het SL. Deze Overeenkomst wordt verlengd voor drie jaar, tenzij de Regering van de Verenigde Staten van Amerika of de Europese Deelgenoten kennis geven van beëindiging voor 1 januari 1985 of voor het verstrijken van de termijn van vijf jaar, welke van beide van toepassing is. Daarna wordt de Overeenkomst verlengd voor verdere door de Partijen overeen te komen tijdvakken.

Artikel 17

Inschrijving

A. De depot-Regering stelt de ondertekenaars en de toetredende Regeringen in kennis van ondertekeningen, bekrachtigingen of goedkeuringen en van toetredingen.

B. De depot-Regering doet deze Overeenkomst inschrijven ingevolge artikel 102 van het Handvest van de Verenigde Naties.

TEN BLIJKE WAARVAN de ondergetekenden, hiertoe bevoegd gemachtigd door hun onderscheiden Regeringen, deze Overeenkomst hebben ondertekend.

GEDAAN te Neuilly-sur-Seine, veertien augustus 1973 in de Engelse, de Franse en de Duitse taal, zijnde alle teksten gelijk authentiek, in een enkel oorspronkelijk exemplaar dat zal worden nedergelegd in het archief van de Regering van de Franse Republiek, die voor eensluidend gewaarmerkte afschriften daarvan zal doen toekomen aan de Regeringen van de ondertekenende en toetredende Staten.

(Voor de ondertekeningen zie blz. 24 en 25 van dit Tractatenblad.)

D. PARLEMENT

De Overeenkomst behoeft ingevolge artikel 60, tweede lid, van de Grondwet de goedkeuring der Staten-Generaal alvorens te kunnen worden bekrachtigd of goedgekeurd.

E. BEKRACHTIGING

Bekrachtiging of goedkeuring van de Overeenkomst is voorzien in artikel 14, letter C.

G. INWERKINGTREDING

De bepalingen van de Overeenkomst zijn ingevolge artikel 14 op 14 augustus 1973 in werking getreden voor de Bondsrepubliek Duitsland, het Verenigd Koninkrijk van Groot-Britannië en Noord-Ierland en de Verenigde Staten van Amerika. Voor de Europese Staten voor welke de Overeenkomst op een latere datum is ondertekend zonder voorbehoud van bekrachtiging of goedkeuring, is de datum van ondertekening de datum van inwerkingtreding. Voor die Staten voor welke de Overeenkomst is ondertekend onder voorbehoud van bekrachtiging of goedkeuring, treden de bepalingen van de Overeenkomst in werking op de datum van nederlegging van de akte van bekrachtiging of goedkeuring bij de Regering van de Franse Republiek, nadat deze reeds voorlopig in werking zijn getreden op de datum van ondertekening.

Wat het Koninkrijk der Nederlanden betreft, wordt de Overeenkomst ingevolge artikel 14, letter C, voor Nederland voorlopig toegepast.

I. GEGEVENS

Van het op 14 juni 1962 te Parijs voor ondertekening opengestelde Verdrag tot oprichting van een Europese Organisatie voor Ruimteonderzoek, naar welke Organisatie onder meer in de preambule tot de onderhavige Overeenkomst wordt verwezen, is de tekst geplaatst in *Trb.* 1963, 2. Voor de vertaling in het Nederlands zie *Trb.* 1963, 20. Zie ook, laatstelijk, *Trb.* 1969, 53.

Van de op 15 februari 1973 te Neuilly-sur-Seine vastgestelde en op 1 maart 1973 aldaar voor ondertekening opengestelde Overeenkomst tussen bepaalde Lid-Staten van de Europese Organisatie voor Ruimteonderzoek en de Europese Organisatie voor Ruimteonderzoek betreffende de uitvoering van het ruimtelaboratoriumprogramma, naar welke Overeenkomst in de preambule tot de onderhavige Overeenkomst wordt verwezen, zijn tekst en vertaling geplaatst in *Trb.* 1974, 104.

Van de op 13 juli 1967 te Rome tot stand gekomen Resolutie inzake de institutionalisering van de Europese Ruimte Conferentie, naar welke Conferentie in de preambule tot de onderhavige Overeenkomst wordt verwezen, is de tekst geplaatst in *Trb.* 1969, 51. Zie ook *Trb.* 1974, 103.

Van het Memorandum van Overeenstemming tussen de Europese Organisatie voor Ruimteonderzoek en de National Aeronautics and Space Administration (NASA) van de Regering der Verenigde Staten van Amerika, naar welk Memorandum onder meer in de preambule tot deze Overeenkomst wordt verwezen, is de tekst geplaatst op blz. 41 e.v. van dit *Tractatenblad*.

Van het op 26 juni 1945 te San Francisco tot stand gekomen Handvest der Verenigde Naties, naar welk Handvest in artikel 17, letter B, van de onderhavige Overeenkomst wordt verwezen, zijn tekst en vertaling geplaatst in *Stb.* F 321. Zie ook, laatstelijk, *Trb.* 1973, 156.

Memorandum of Understanding between the National Aeronautics and Space Administration and the European Space Research Organisation for a Cooperative Programme concerning Development, Procurement and Use of a Space Laboratory in conjunction with the Space Shuttle System

Preamble

Pursuant to the offer of the Government of the United States of America to Europe to participate in the major US space programme which follows the Apollo programme, and in particular in the Development of a new space transportation system (Space Shuttle), the execution of which has been entrusted by the Government of the United States of America to the National Aeronautics and Space Administration (NASA), European States, members of the European Space Research Organisation (ESRO), have manifested their desire to develop a Space Laboratory, hereinafter referred to as "SL", in the form of a Special Project within ESRO, for the purpose of participation in the Space Shuttle programme. These States, by means of an international Arrangement have charged ESRO or its successor organisation with the execution of the SL programme. In order to provide for appropriate association of the two Agencies in the execution of both programmes and in order to assure the necessary coordination between them, NASA, acting for and on behalf of the Government of the United States of America, and ESRO, acting for and on behalf of the Governments of those States participating in this Special Project, have drawn up this Memorandum of Understanding which sets out the particular terms and conditions under which such association and coordination will be effected. This Memorandum of Understanding will be subject to provisions of the Agreement between the Governments of the above participating States and the Government of the United States of America concerning this cooperative programme.

Article I

Objectives

The purpose of this Memorandum of Understanding is to provide for the implementation of a cooperative programme in which ESRO undertakes to design, develop, manufacture and deliver the first flight unit of an SL, and other materials described in this Memorandum. This flight unit will be used as an element to be integrated with the Space Shuttle. This Memorandum sets out furthermore the provisions for ESRO access for use of the SL and for the procurement by NASA of additional SLs, and establishes the

cooperative structure between NASA and ESRO for dealing with all questions concerning interface between the Shuttle and SL programmes and concerning the missions to be defined.

Article II

General description of the SL programme, its interface with the Space Shuttle, and its uses

1. *Summary description of the SL programme*

The SL programme provides for the definition, design and development of mannable laboratory modules and unpressurised instrument platforms (pallets) suitable for accommodating instrumentation for conducting research and applications activities on Shuttle sortie missions. The SL module and SL pallet will be transported, either separately or together to and from orbit in the Shuttle payload bay and will be attached to and supported by the Shuttle orbiter throughout the mission. The module will be characterised by a pressurised environment (permitting the crew to work in shirt sleeves), a versatile capability for accommodating laboratory and observatory equipment at minimum cost to users, and rapid access for users. The pallet, supporting telescopes, antennae and other instruments and equipments requiring direct space exposure, will normally be attached to the module with its experiments remotely operated from the module, but can also be attached directly to the Shuttle orbiter and operated from the orbiter cabin or the ground. Both the module and the pallet will assure minimum interference with Shuttle orbiter ground turnaround operations.

2. *Interface with Shuttle*

The Shuttle will: serve in missions to deliver payloads to earth orbit; maintain station on orbit for mission durations in the order of seven days or more; provide safety monitoring and control over payload elements throughout the missions; and provide seating and complete habitability for crews, including free movement between the SL module and the Shuttle. In the interest of minimising developmental and operational costs, and maximising reliability, an effort will be made to optimise commonality between SL and Shuttle components.

3. *Use objectives*

The SL will support a wide spectrum of missions for peaceful purposes and will accept readily the addition of special equipment for particular mission requirements. The SL will facilitate maximum user involvement and accessibility. The flight equipment complement will be capable of augmentation as appropriate to satisfy approved programme needs. It will be possible for users to utilise the SL with or without supplementary equipment for a single

experiment or, in the alternative, to utilise only a small portion of the SL in combination with other experiments. The standard resources of the SL may be utilised to any degree appropriate by an experimenter adhering to standardised interfaces which are to be defined and procedures which are to be set forth. Considerable flexibility in equipment and mission structuring shall be available to the user for effective mission operation.

Article III

Phasing and scheduling

1. *Phase B studies*

Based on present schedules, the Phase B (preliminary design) studies of the SL are expected to be completed around the end of 1973.

2. *Phases C & D*

At the completion of the Phase B studies, the parties will mutually agree on a design for immediate implementation and development by ESRO in Phases C & D (final design and hardware development and manufacture).

3. *Completion schedules*

It is currently planned that the first operational space flight of the Shuttle will occur in late 1979. To permit adequate time for experiment integration, check-out and compatibility testing, the SL flight unit shall be delivered to NASA about one year before the first operational Shuttle flight.

4. *Schedule changes*

Each party will keep the other fully and currently informed of factors affecting the schedules of the Shuttle and the SL respectively and their potential effects on flight readiness.

Article IV

Programme plans

The foregoing gross descriptions of the SL programme and of the phasing, scheduling and working arrangements are amplified in greater detail in the preliminary version, dated 30 July 1973, of the Joint Programme Plan. The parties recognise that many issues remain to be resolved in the Joint Programme Plan, which is to be developed and updated as appropriate by the Programme Heads. This plan is to be based on the results of preliminary design studies now in progress in both Europe and the United States, on the results of independent and joint studies of user requirements, and on the final definition of, and the requirements for integration with, the Shuttle.

Article V

Respective responsibilities

1. *ESRO responsibilities*

Among ESRO's responsibilities are the following:

- (a) design, develop and manufacture one SL flight unit (consisting of one set of module and pallet sections), one SL engineering model, two sets of SL ground support equipment, initial SL spares, along with relevant drawings and documentation; and qualify and test for acceptance this equipment according to NASA specifications and requirements;
- (b) deliver to NASA the items listed above;
- (c) design, develop and manufacture such elements as ESRO and NASA may agree to be necessary for the programme in addition to those listed in (a) above;
- (d) establish in the US and accommodate in Europe agreed liaison personnel;
- (e) provide all necessary technical interface information;
- (f) provide agreed progress and status information;
- (g) following delivery of the above flight unit, maintain and fund an SL sustaining engineering capability through the first two SL flight missions, and ensure for NASA's account the future availability to NASA of such engineering capability to meet NASA's operating requirements, on the same conditions as would apply to ESRO;
- (h) ensure the production in Europe and possibility of procurement by NASA of subsequent flight units, components and spares; and
- (i) provide for preliminary integration of experiments which ESRO supports, as well as acquire the corresponding data, within the overall responsibilities of NASA described in paragraph 2 (j) of this Article, and process it.

2. *NASA responsibilities*

Among NASA's responsibilities are the following:

- (a) establish in Europe and accommodate in the US agreed liaison personnel;
- (b) provide general technical and managerial consultation;
- (c) provide all necessary technical interface information;
- (d) provide agreed progress and status information;
- (e) monitor ESRO technical progress in selected areas as defined in the Programme Plans;

- (f) review and concur in the implementation of ESRO activities critical to the NASA programmatic requirements for the SL as defined in the Programme Plans;
 - (g) specify, in order to assure successful operation of the SL in the Shuttle system, operational plans, and hardware and operational interfaces as defined in the Programme Plans;
 - (h) conduct systems analyses for development of operational concepts and utilisation plans, and assess the impact of changes at all SL external interfaces;
 - (i) develop selected peripheral components, not part of, but necessary to the successful operation of the SL (e.g. access tunnel, docking ports); and
 - (j) manage all operational activities subsequent to the delivery of the SL, including experiment integration, crew training, check-out, flight operations, refurbishment, data acquisition, preliminary processing and distribution of data.
3. By agreement of the NASA Administrator and the Director General of ESRO, changes may be made in the above responsibilities, as may be desirable for the implementation of this cooperative programme.

Article VI

Coordination - Liaison - Reviews

1. *Programme Heads*

Each of the parties has designated in their respective Headquarters an SL Programme Head. They will be responsible for the implementation of this cooperative programme and they will meet and communicate as they require.

2. *Project Managers*

In addition, each of the parties will designate an SL Project Manager responsible for day-to-day coordination in the implementation of this cooperative programme.

3. *Joint SL Working Group (JSLWG)*

The two Programme Heads will together establish a Joint SL Working Group with appropriate technical representation from each party. The Programme Heads will be co-chairmen of the JSLWG. The JSLWG will be the principal mechanism for:

- (a) the exchange of information necessary to inform both parties fully of the status of both the Shuttle and the SL;
- (b) monitoring interface items, problems and solutions;
- (c) early identification of issues or problems of either party which may affect the other; and
- (d) assuring early action with respect to any problems or requirements.

4. *Liaison*

The parties shall each provide and accommodate liaison representation at levels as mutually agreed. The representation will be such as to assure each party adequate visibility of the other's progress especially with regard to interfaces and their control. ESRO shall have representation on appropriate Shuttle change control boards to assure adequate opportunity to present the views and interests of ESRO with respect to any change. The ESRO representatives on the boards will have a voice but will not vote. NASA will have similar representation on the comparable ESRO SL board. ESRO and NASA will enable and arrange for visits to their respective contractors as required.

5. *Progress reviews*

Each party shall schedule progress reviews of its work in the Shuttle and SL programmes and shall provide access to the other to such reviews. Annual reviews will be conducted by the NASA Administrator and the ESRO Director General.

Article VII

Funding

1. *Costs*

NASA and ESRO will each bear the full costs of discharging their respective responsibilities arising from this cooperative programme, including travel and subsistence of their own personnel and transportation charges for all equipment for which they are responsible.

2. *Availability of funds*

The commitments by NASA and ESRO to carry out this cooperative programme are subject to their respective funding procedures.

3. *Principle on pricing*

Neither party will seek to recover government research and development costs incurred in the development of items procured from the other in connection with this cooperative programme.

Article VIII

NASA procurement of SLs

1. *Principle*

Subsequent to the delivery by ESRO of the SL unit and other items referred to in Article V, 1 (a), NASA agrees to procure from ESRO whatever additional items of this type it may require for programmatic reasons, provided that they are available to the agreed specifications and schedules and at reasonable prices to be agreed.

NASA should give an initial procurement order of at least one SL at the latest two years before the delivery of the SL unit referred to above. Recognising the desirability of gaining operational experience with the first flight unit before ordering additional units, but that the price and availability of production units will be dependent on the maintenance of a continuing production capability, NASA will endeavour to provide significant lead time for any subsequent procurement order.

2. NASA abstention from SL development

NASA will refrain from separate and independent development of any SL substantially duplicating the design and capabilities of the first SL unless ESRO fails to produce such SLs, components and spares in accordance with agreed specifications and schedules and at reasonable prices to be agreed. For any NASA SL programme requirements which are not met by SLs developed under this cooperative programme, NASA will have the right to meet such requirements either by making the necessary modifications to the SLs developed under this cooperative programme, or by manufacturing or procuring another SL meeting such NASA requirements.

3. Notice of prospective requirements

NASA will endeavour to give ESRO advance notice of any prospective requirements for substantially modified or entirely new SLs so as to provide ESRO with an opportunity to make proposals which might meet such requirements.

Article IX

Contingencies

1. Non-completion of first SL or failure to meet specifications

NASA's obligations with respect to the SL shall lapse and ESRO will turn over to NASA without charge and without delay all drawings, hardware and documentation relating to the SL if ESRO abandons the development of the SL for any reasons, or ESRO is otherwise unable to deliver the SL flight unit prior to the first operational Shuttle flight, or the completed SL does not meet agreed specifications and development schedules. The right of NASA to use the said drawings, hardware and documentation shall be limited to the completion and operation of the SL programme. ESRO shall ensure that it will be in a position to provide as hardware any proprietary item for which it does not hold transmissible rights of reproduction.

2. Non-availability of subsequent SLs

If SLs, components and spares required by NASA after the first flight unit are not available to NASA in accordance with agreed specifications and schedules and at reasonable prices to be agreed,

NASA shall be free to produce such units in the United States. For this purpose, ESRO will arrange in advance on a contingency basis any necessary licensing arrangements.

3. *Design changes*

While it is understood that ESRO will be represented on the Shuttle change control boards, NASA reserves the right to require changes affecting the interfaces or operational interactions between the Shuttle and the SL after hearing and considering ESRO's views with respect to the prospective effect of such changes on the SL design or cost. NASA recognises the desirability of avoiding changes resulting in a disproportionate impact on the SL programme. To the extent that changes affect the Shuttle and SL programmes, NASA and ESRO will bear the increases in the costs of their respective Shuttle and SL development contracts.

Article X

Access to technology and assistance by NASA

1. *Principles*

- (a) ESRO will have access to technology, including know-how, available to NASA and needed to accomplish successfully its tasks under this cooperative programme; for the same purposes, NASA will have access to technology, including know-how, available to ESRO. NASA will do its best to arrange for such technical assistance as ESRO and its contractors may require for the satisfactory completion of the SL programme. Access to technology and arrangements for technical assistance shall be consistent with applicable US laws and regulations.
- (b) NASA will make available to ESRO general information related to the design, development, and use of the Shuttle and orbital system, particularly that required for the understanding of that system.
- (c) Requests for use of technology, including know-how, in other than SL development and production tasks will be considered on a case-by-case basis.
- (d) To the extent that NASA can make the required information readily available, it will do so without charge; in other cases, NASA will use its best efforts to facilitate its availability on favourable conditions.
- (e) The access to technology, including know-how, referred to above will be effected in such a way as not to infringe any existing proprietary rights of any person or body in the United States or Europe.

2. *Joint definition of areas*

The two parties shall provide for the earliest possible joint definition of areas in which help in the procurement of hardware and technical assistance from US Government Agencies or nationals may be required.

3. *Form of assistance*

In providing such help to ESRO as may be agreed, NASA may respond on an in-house basis or may refer ESRO and/or its contractors to US contractors. NASA reserves the right to arrange for such assistance in the form of hardware, rather than know-how.

4. *Quality control and acceptance*

Where ESRO needs to procure US hardware, NASA agrees to use its good offices in connection with arranging the services of US quality control and acceptance and cost control and auditing personnel in US plants where available and appropriate.

5. *Facilitation of export licenses*

Early advance notification of contemplated ESRO procurements of US hardware or technology, including know-how, will facilitate assistance by NASA in connection with arrangements for export licenses consistent with applicable US laws and regulations.

6. *Use of US facilities*

Where it is jointly determined that it is appropriate and necessary for the conduct of the cooperative programme, NASA will use its good offices in connection with arranging for the use of US Government or contractors' facilities by ESRO and/or its contractors.

Article XI

Principles concerning access to and use of Shuttle/SL

1. *Planning*

There shall be adequate European participation in NASA planning for Shuttle and SL user requirements, with a view to providing for inputs relevant to both the SL design and to European use of the SL. Appropriate representation and relevant procedures are being jointly prepared and will be subject to agreement by NASA and ESRO.

2. *Flight crews*

Flight crew opportunities will be provided in conjunction with flight projects sponsored by ESRO or by Governments participating in the SL programme and utilising the SL. It is contemplated that there will be a European member of the flight crew of the first SL flight.

3. *Special provisions for the use of the first SL flight unit*

- (a) In order to assure the integrity of operation and management of the Shuttle system, NASA shall have full control over the first SL unit after its delivery, including the right to make final determination as to its use for peaceful purposes.
- (b) With regard to the first flight of the first SL unit, the system test objectives will be the responsibility of NASA. The experimental objectives of this first flight will be jointly planned on a cooperative basis. Thereafter, the cooperative use of this first SL unit will be encouraged throughout its useful life although not to the exclusion of cost reimbursable use. NASA will otherwise have unrestricted use of the first SL unit free of cost.
- (c) NASA may make any modifications to the first SL which it desires. Should NASA find it desirable to effect major modifications to this unit, these shall be discussed with ESRO which will be given the opportunity to provide modification kits. With respect to minor modifications, the normal procedures for configuration control will be relied on to provide adequate information on changes.

4. *Subsequent availability and preferred access to participants*

While it is premature to define the ultimate terms and conditions for operation and use of the Shuttle with the SL after the first SL mission, it is expected that the following principles will apply:

- (a) NASA will make available the Shuttle for SL missions on either a cooperative (non-cost) or a cost-reimbursable basis. In the latter case, costs which may be charged include, but are not limited to, integration, check-out, crew training and data reduction, processing and distribution, as well as the costs of the launching services provided.
- (b) In regard to space missions of ESRO and Governments participating in the SL programme, NASA shall provide access for use of SLs developed under this cooperative programme for experiments or applications proposed for reimbursable flight by ESRO and Governments participating in the SL programme, in preference to those of third countries considering, in recognition of ESRO's participation in this cooperative programme, that this will be equitable in the event of payload limitation or scheduling conflicts. Experiments or applications proposed for cooperative flight will be selected on the basis of merit in accordance with continuing NASA policy; such proposals of ESRO and Governments participating in the SL programme will be given preference over the proposals of third countries provided their merit is at least equal to the merit of the proposals of

third countries. ESRO and the Governments participating in the SL programme will have an opportunity to express their views with respect to the judgement of merit regarding their cooperative proposals.

Article XII

Public information

Each party is free to release public information regarding its own efforts in connection with this cooperative programme. However, it undertakes to coordinate in advance any public information activities which relate to the other party's responsibilities or performance.

Article XIII

Patents and proprietary information

Each of the parties and their contractors shall retain unaffected all rights which they may have with respect to any patents and/or proprietary information, whether or not they antedate this Memorandum of Understanding. Where it is mutually determined that patentable or proprietary information should be transferred in the interest of successfully implementing this cooperative programme, this may be done under arrangements which fully recognise and protect the rights involved. In addition, each of the parties shall secure from its contractors the rights necessary to discharge the obligations contained in this Memorandum of Understanding in accordance with its internal rules.

Article XIV

Settlement of disputes

1. Any disputes in the interpretation or implementation of the terms of this cooperative programme shall be referred to the NASA Administrator and the Director General of ESRO for settlement.
2. Should the NASA Administrator and the Director General of ESRO be unable to resolve such disputes, they may be submitted to such other form of resolution or arbitration as may be agreed.

Article XV

Duration

This Memorandum of Understanding shall remain in force until 1 January 1985, but at least for five years from the date of the first flight of the SL. This Memorandum shall be extended for three years unless either NASA or ESRO gives notice of termination prior to 1 January 1985, or prior to the expiration of the five years, whichever is applicable. Thereafter, the Memorandum of Understanding shall be extended for such further periods as the parties may agree.

Article XVI

Entry into force

This Memorandum of Understanding shall enter into force when both the NASA Administrator and the Director General of ESRO have signed it and it has been confirmed under the terms of the Agreement between the Governments of the participating European States and the Government of the United States of America concerning this cooperative programme.

Dated 14 August 1973.

(sd.) A. HOCKER

*For the European Space
Research Organisation*

(sd.) JAMES C. FLETCHER

*For the National
Aeronautics and Space
Administration*

Uitgegeven de *elfde* juli 1974.

De Minister van Buitenlandse Zaken,
M. VAN DER STOEL.